AÑA 8
5
MEI 1977

V.L.A. is SIMAR geworden

Skol & komunidat

SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA
SIMAR



Drs. E. D. Henriquez, leraar Colegio Arubano: "Het onderwijs op de Nederlandse Antillen gaat achteruit," pag. 3

*

Independensia, pag. 8

*

Problemanan sosial den nos komunidat, pag. 12

*

FOTO: Onderstandtrekkers

STIJL

Vloerbedekkingen
Gordijnen
Lampen

KWALITEIT

n.v. meubelindustrie
„Hollandia"

INTERIEUR

"DE ERVAREN VAKMAN"

SHOWROOM:
L. G. SMITH BLVD. 116
TEL. 3573

Bankstellen
Eetkamers
Slaapkamers

ADVISEURS



Algemene Bank Nederland N.V.

Aruba Branch

Oranjestad, Nassaustraat 89, Tel. 1515
San Nicolas, Zeppenfeldtstr. 58, Tel. 5090-5091
Santa Cruz 32, Tel. 8735

GOEDE SERVICE
IN MODERNE SFEER

Si bo ta traha, renobá of drecha kualkier edifisio: mira promé na e firma ku tin e surtido di mas grandi:

Bouwmaatschappij Aruba n.v.

bma

BOUWMAATSCHAPPIJ
ARUBA N.V.
Druivenstraat 10 - Dakota
Tel. 1275



Het bespaart u een hoop tijd en moeite wanneer u voor uw school-benodigdheden eerst gaat kijken bij:

ARUBA BOEKHANDEL
ARUBA POST

ASCA
Assurantie Service Centrum Aruba

OOK UW VERZEKERINGS AGENT

BENT U WEL MAXI
VERZEKERD?

Wij zullen u graag tegen mini-tarief
maxi verzekeren

Voor alle inlichtingen en offertes:
tel. 2720

ARUBA'S 'big 4'



VICTORIA BOTTLING Co. Ltd.

SAN NICOLAS



COMPRA

FRIESCHE VLAG MELK

redaktie

j. jutten, j. j. coutinho, r. r. kelly,
a. vrolijk en m. winklaar

redaktie-adres:
paradera 82

bank:
a.b.n., banknr. v. 62583
t.n.v. "vorm"

layout:
r. de graaff

fotografie:
r. de graaff

drukkerij: v.a.d

abonnementen
NAf. 20,— per jaa

simar

SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA
zuidstraat 11, oranjestad
p.o.b. 582, o'stad,
tel. 4219

VOORLOPIG BESTUUR

LEIDING:
carla kelkboom
felix bardouille
ramón todd-dandaré

SEKRETARISSEN:
shirley pope
eddy marchena

PENNINGMEESTERS:
henk weustink
carmen kruythoff

KOMMISSARIS:
william richardson

sekretaresse kantoor:
mevr. f. alexander

vergaderplaats:
zuidstraat 11
tel. 4219; simar-leden die hier willen vergaderen kunnen de sleutel op het kantoor afhalen.

banken:
banco popular antiliano v-224-1
algemene bank nederland v-62503

nieuwe leden:
kunnen iedere dag opgegeven worden op het kantoor, zuidstraat 11

AÑA 8 — NO. 5
MEI 1977

skol % komunidat

sindikato di maestronan di aruba, v.l.a.

SIMAR-bestuur

Kompañero,

Het Voorlopig Bestuur van de SIMAR heeft n.a.v. gesprekken en kommentaren de indruk gekregen dat vele leden van onze vakbond niet precies weten hoe en waarom er een V.B. is gekozen. Aangezien het belangrijk is dat *alle* leden weten hoe onze vakbond reilt en zeilt, is het nuttig het een en ander uit de doeken te doen.



De SIMAR kan een krachtige rol spelen in het streven van de arbeider naar een rechtvaardiger maatschappij.

Tijdens de slotvergadering van de "Asamblea" op 31 maart 1977 bleek nogmaals dat het vorige bestuur en bloc ging aftreden.
Er waren slechts 3 kandidaten die zitting wilden nemen in het nieuwe bestuur. Met 3 mensen is geen bestuur te vormen en de vergadering zag zich geplaatst voor de volgende alternatieven:
a. de vakbond helemaal opdoeken;
b. de vakbond opdoeken, lid worden van de FTA (voorstel vanuit de zaal). (Korrektie: vanuit de zaal werd *fusie* met de FTA voorgesteld, red.).
Na een korte diskussie kwam uit de zaal het voorstel om een V.B. te kiezen tot na de vakantie. Het V.B. zou de lopende zaken moeten afhandelen en een inventarisatie maken van de redenen waarom zo weinig animo bestaat bij de leden om zitting te nemen in het bestuur.
Na de vakantie brengt het V.B. een verslag uit en een aanbeveling t.a.v. het voortbestaan van de SIMAR.
Op de vergadering kwam ook naar voren dat het V.B. kon rekenen op nauwe samenwerking met de pas opgerichte kontaktraad.
Het V.B. is volop aan het werk om zich zo goed mogelijk van zijn opdracht te kwijten.
In dit nummer vindt u verslagen van vergaderingen van het V.B. en ook van vergaderingen van het V.B. met speciale commissies e.d. Het V.B. wil bekend maken dat elke woensdag om 8.00 uur vergaderd wordt en dat ieder lid van de SIMAR vrij is om elke vergadering van het V.B. bij te wonen (vooral degenen die constructieve ideeën hebben wat betreft de inventarisatie).
Wij van het V.B. willen de leden van de SIMAR verzoeken om ernstig na te denken over het nut van onze vakbond. Het gevaar dat de vakbond van leerkrachten op Aruba verdwijnt, is niet denkbeeldig. Een van de redenen is ongetwijfeld dat de leerkrachten materieel en rechtspositioneel er goed voor staan. Toch is er nog veel goed en nuttig werk te verrichten door onze vakbond in het onderwijs en voor onze gemeenschap in het algemeen. Om één voorbeeld te noemen: de emancipatie van de arbeider. Het V.B. is van mening dat, indien de leden van de SIMAR zich *oprecht* solidair opstellen met de arbeiders, onze vakbond een positieve en krachtige rol kan spelen in het streven van de arbeider naar een rechtvaardiger maatschappij.
Zijn er werkelijk onder de plm. 520 leden van de SIMAR niet genoeg mensen die zich willen inzetten voor onze gemeenschap in het algemeen en ons onderwijs in het bijzonder?
Vorige besturen van de VLA klaagden over kritiek op het bestuur, wat frustrerend werkte. Deze kritiek werkte frustrerend niet omdat de bestuursleden niet tegen kri-

mei '77

tiek konden. Deze kritiek werkte frustrerend omdat die zelden rechtstreeks naar voren werd gebracht. De mensen met de meeste kritiek komen deze niet op vergaderingen naar voren brengen, zij maken geen gebruik van Skol i Komunidat. Het V.B. wil iedereen die kritiek heeft uitnodigen deze konkreet en op de man af naar voren te brengen in vergaderingen of in Skol i Komunidat zodat alle leden het kunnen horen, erover kunnen lezen en erop kunnen reageren.

Resumerend:

Leerkrachten, denk na over je vakbond! Heeft de SIMAR recht van bestaan? Laat ons weten wat jij denkt!

Het V.B. van de SIMAR

De Stichting
HET GEESTELIJK GEHANDICAPTE KIND ARUBA

roept sollicitanten op voor de betrekking van

HOOFD

voor de school voor motorisch opvoedbaren "DUNUNMAN" te Piedra Plat.

✱

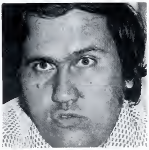
Sollicitanten moeten in het bezit zijn van:

✱ volledige bevoegdheid met aantekening gymnastiek(j) en handenarbeid l.o.
✱ vakstudie B.B.O.
✱ kennis van de Papiamentse taal
✱ bereidheid tot het werken in teamverband, veel belangstelling voor dit werk en liefde voor deze kinderen zijn een vereiste
✱ ervaring en belangstelling voor de expressievakken worden zeer op prijs gesteld

Sollicitaties binnen 14 dagen te richten aan het bestuur van de Stichting, postbox 314, Oranjestad, Aruba.

SIMAR niet in vrijblijvende kommissie

Verslag vergadering d.d. 3 mei 1977, Ged. van Onderwijs, Schoolbesturen, SIMAR



Gedeputeerde van Onderwijs J. v.d. Kuyp: "feedback-procedure" geen noodzaak."

De gedeputeerde opende de diskussie door te stellen dat er een samenwerking moet bestaan tussen alle instanties, die met het onderwijs te maken hebben. Hij stelde, dat er problemen bestaan rond het personeelsbeleid, het leermiddelenbeleid, de planning en het faciliteitenbeleid.
Hij zei dat hij verschillende punten naar voren zou brengen, maar de hele vergadering draaide om één punt: *de Onderwijscontactcommissie.*
Het scheen alsof de gedeputeerde onvoorbereid ter vergadering verscheen, want hij wist niet eens dat er al een onderwijscontactcommissie bestond.
De heer Theo Arends vertelde dat deze commissie in 1971 in het leven werd geroepen (na het Whitfieldakkoord) en als primair doel had: het B.C. van advies te voorzien (een adviesorgaan dus). Er was wel een probleem: er werd in het begin veel gesproken, daarna werd het steeds minder en er werd officieel niets geregeld. Volgens de heer Arends had de VLA, na het Protocol van 1975, duidelijk gesteld dat er ook in de Onderwijscontactcommissie de "feedback-procedure" gehanteerd moest worden, maar hij zag het moeilijk, omdat dit eerst door het Land zelf zwart op wit gesteld moest worden. Hij vroeg zich af, hoe het kwam dat de Onderwijsvakbonden nog niet hadden geprotesteerd tegen het feit, dat het Protocol nog niet geinstitutionaliseerd is, nl. dat het wel op papier stond, maar dat het niet werd uitgevoerd. Hij vroeg de VLA toen ook, of de VLA bereid was aan de Onderwijscontactcommissie deel te nemen ondanks het niet bestaan van een "feedback-procedure".
Het V.B. van de SIMAR antwoordde hierop dat men op dit moment moeilijk antwoord kon geven, aangezien het een nieuw bestuur was, en men niet wist wat de reden was van het vorig bestuur, om met de "feedback-procedure" te willen werken. Het V.B. zou een vergadering beleggen met de vorige besturen, om daarna met een antwoord te kunnen komen. Wel dacht het V.B., dat wanneer er geen institutionalisering van de Onderwijscontactcommissie zou komen, deze commissie gedoemd was te sterven.
De gedeputeerde, de heer Johnny van der Kuyp, zei dat deze commissie geïnstitutionaliseerd zou worden; echter zag hij ook de noodzaak van een feedback-procedure niet, aangezien er degelijk samenwerking kan bestaan tussen de commissie en de gedeputeerde: "als de 'understanding' goed is, kan dit wel functioneren" (sic!).
Volgens de heer v.d. Kuyp moet het Land eerst stappen ondernemen om het Protocol via een Landsbesluit rechtsgeldigheid te geven, voordat het B.C. een besluit kan nemen. Op een vraag, of het dan niet beter zou zijn een vergadering bijéén te roepen van de minister, de gedeputeerde en de onderwijsinstanties, antwoordde hij, dat de tijd er niet opportuun voor was: "wij staan voor de verkiezingen, we kunnen beter wachten op de nieuwe regering". Juridisch kon het B.C. weinig doen, zolang er van bovenaf (Land) nog niets geregeld was. De bedoeling was wel, dat door de gedeputeerde de adviezen (ideeën) uit de Onderwijscontactcommissie doorgegeven zouden worden aan het B.C. Het moest een tweeledig spelletje worden: "de commissie moet het B.C. beïnvloeden en het B.C. moet de commissie beïnvloeden".
De heer John Booi (eilandssecretaris, maar op deze vergadering lid van de SMOA) wilde graag weten wat de competentie was van de Commissie. Was het alleen een adviesorgaan? Indien ze wel een adviesorgaan was, dan niet alleen voor de Gedeputeerde van Onderwijs, maar voor het Bestuurscollege in zijn totaliteit. Daarom moesten de taken duidelijk omschreven worden door het B.C. In ieder geval moest er dialoog zijn en er moest wel gehoor gegeven worden aan de adviezen van de commissie en niet dat deze genegeerd zouden worden. Hij (uiteraard) zag ook niet de noodzaak van een "feedback-procedure" als er toch een dialoog was tussen de twee organen.
Toen werd er door het V.B. van de SIMAR uitgelegd wáárom men zo huiverig was om in een commissie te gaan zitten, die niet geïnstitutionaliseerd is en waarin er geen "feedback-procedure" gehanteerd wordt: De VLA had ook verschillende afspraken met de vorige gedeputeerde, maar als puntje bij paaltje kwam, werd er van de kant van het B.C. gezegd, dat dit een kwestie was van de gedeputeerde, niet van het B.C. Verder de kwestie "indexering". Was het niet zo, dat het B.C. zonder enige rekening gehouden te hebben met de bestaande afspraken, éénzijdig overgegaan was tot het stellen van een "lumpsum" en om niet door te gaan met indexeren? Wat heb je er aan om je vrije tijd te verprutsen in vergaderingen in zo'n commissie, als het toch maar een "advies" was en men dit gewoon opzij kon leggen. Het verleden heeft de SIMAR bewezen, dat indien er niets zwart op wit staat en er geen "feedback-procedure" bestaat, er altijd gemanipuleerd kon worden; het V.B. heeft lering getrokken uit het recente verleden en daarom wil men niet zo maar in een commissie gaan zitten. Het V.B. vroeg dan ook aan de gedeputeerde (gezien zijn "willingness") om direct contact via een maandelijkse vergadering met hem en zo spoedig mogelijk een vergadering met het Bestuurscollege. We zullen maar afwachten of er goede resultaten uit de bus komen.

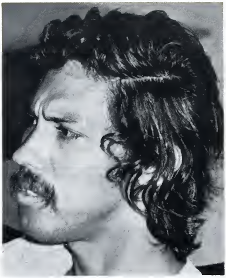
Het V.B. van de SIMAR

Inleiding

De bedoeling van dit werkstuk is te laten zien op welke punten het huidige onderwijssysteem op de Nederlandse Antillen niet aangepast is aan de samenleving waarin het moet funktioneren. Naast een bespreking van een aantal algemene zaken gaan we in op de onaangepastheid zoals deze tot uiting komt in het natuurkundeonderwijs.
Binnen de omvang van dit werk is het niet mogelijk de problemen meer dan summier aan te duiden. De nadere uitwerking van het hier gestelde, alsmede de formulering van alternatieve wegen zullen elders plaatsvinden.
Alvorens in te gaan op onze problematiek is het nodig een korte schets te geven van de cultuursituatie en de taal van de Antillen, het Papiamentu(1).
Hoewel er in de achtergronden van de verschillende eilanden (i.h.b. Aruba en Curacao) essentiële verschillen bestaan, is het onmogelijk daar op in te gaan en we zullen dan ook de drie Benedenwindse eilanden, Aruba, Bonaire en Curacao, steeds in één adem aanduiden als "de Nederlandse Antillen" of kortweg de Antillen. De Bovenwindse eilanden zullen we niet in de diskussie betrekken.
De cultuur van de Antillen, drie droge kusteilanden van het Zuid-Amerikaanse continent, ontstaat in de 18de en 19de eeuw uit de samensmelting van West-Afrikaanse, West-Europese en Indiaanse cultuurelementen. Deze creoolse cultuur, met een sterk Latijnse inslag, kende een eigen taal, een eigen muziek, dans, literatuur, en, last but not least, een eigen keuken.
In de 20ste eeuw krijgt de geschiedenis van de Antillen een nieuwe wending door de komst van de olie-industrieën, Shell en Standard Oil. De vestiging van deze oliegiganten gaat gepaard met de influx van grote hoeveelheden mensen uit alle delen van de wereld (2).
In deze tijd begon ook een ombuiging plaats te vinden van de oude levensstijl naar een meer Hollandse of Amerikaanse stijl. Het Europese onderwijs op de Antillen, tesamen met het op Nederland gerichte beurzenbeleid, werkte de verhollandsing sterk in de hand. De komst van talrijke toeristen uit de Verenigde Staten heeft de laatste jaren aan het consumptiepatroon een sterk Amerikaans karakter gegeven.

Op de eilanden Aruba, Bonaire en Curacao, wordt het Papiamentu (letterlijk: "gepraat") gesproken. Over het ontstaan en ontwikkeling van het Papiamentu woeden de discussies in alle linguistische uithoeken, maar wij zullen volstaan met de mededeling dat het Papiamentu een mengtaal is, ontstaan in de West-Afrikaanse slavenkampen en verder ontwikkeld in het verkeer tussen de slavenhalers en -handelaren, de slaven, hun meesters en de overgebleven autochtone Indianen op de eilanden na de komst van de Hollanders(3).
Het Papiamentu, door vele Antillianen ondergewaardeerd, maar door sommige linguisten bezongen als de enige creoolse taal met hoge cultuur in Latijns-Amerika(4), wordt nog steeds m.b.t. het onderwijs beschouwd als een restricted code(5) i.t.t. tot het Nederlands, dat de voertaal is in het onderwijs en de "officiële" taal van de Nederlandse Antillen.

Enige aspekten van het onderwijs op de NEDERLANDSE ANTILLEN



DRS. E. D. HENRIQUEZ
(leraar wis- en natuurkunde
Colegio Arubano)

I. Het onaangepaste onderwijs

"Gij zult ondervinden hoe bitter het brood van een ander smaakt en hoe zwaar het is andermans trappen op en af te gaan".

(DANTE; Paradiso XVII, 58)

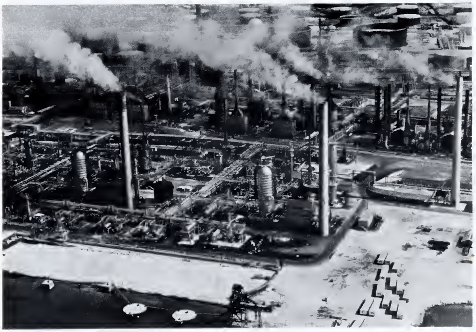
1. Een kopie van Nederland

Het is axiomatisch dat het onderwijs in een samenleving aangepast dient te zijn aan de behoeften van de samenleving en aan de cognitieve mogelijkheden van het kind in die samenleving.
Desalniettemin heeft het onderwijs op de Antillen, i.v.m. de historisch gegroeide banden met Nederland, altijd gestoeld op de gedachte dat een Antilliaans kind dat eenmaal Nederlands heeft leren spreken en lezen ook vanzelf verder als een Nederlands kind onderwezen kon worden.
Deze hypothese heeft het voordeel dat men zich op de Nederlandse Antillen nooit zorgen hoeft te maken over de organisatorische en inhoudelijke aspekten van het onderwijs aangezien dit werk reeds in Nederland op deskundige wijze wordt gedaan. De lokale inspekteurs en andere departementale autoriteiten fungeren dan als de noodzakelijke relaisstations om de besluiten uit Den Haag door te seinen naar de hoofden van scholen en schoolbesturen op de diverse eilanden.
Zo danste reeds van oudsher het onderwijs op de Antillen op het ritme van de veranderingen die men in Nederland uitdacht om het Nederlandse onderwijs zo goed mogelijk te laten funktioneren in de Nederlandse samenleving.
De laatste jaren bleek echter bij de verantwoordelijke onderwijsmensen het bewustzijn door te breken dat men niet zo maar getrouw het onderwijs uit Nederland kan overnemen en begon men hier en daar, niet altijd even systematisch, een en ander aan te passen. Men is dan ook gebelgd als in het Unesco-rapport (1) over het onderwijs op de

Nederlandse Antillen het volgende te lezen staat:

"Since 1945, the Netherlands Antilles have been fully responsible for domestic affairs, including education. However they decided to continue the Dutch system of education and subsequently introduced whatever changes were made in the Netherlands, so that even to-day education in the Netherlands Antilles is the same as education in the Netherlands in all respects . . ."

Het is inderdaad formeel niet korrekt om te zeggen dat de in 1968 op de Antillen ingevoerde Mammoet een getrouwe kopie is van de Nederlandse Mammoet. Het Spaans neemt in het onderwijs op de Antillen een belangrijkere plaats in dan in Nederland en inhoudelijk hebben de vakken geschiedenis en aardrijkskunde een Zuidamerikaans accent gekregen. Men moet eerlijkheidshalve wel vermelden dat niet alle verschillen hun ontstaan te danken hebben aan doelbewuste pogingen het onderwijs uit Nederland enigszins aan te passen aan de lokale omstandigheden.
Zo bestaat het eindexamen V.W.O. op de Antillen uit zes vakken (in Nederland zeven), terwijl er zwaarwegende redenen aanwezig zijn om het eindexamenpakket uit zeven of meer vakken te laten bestaan(2).
Als men de geschiedenis van het Antilliaanse zesvakken-diploma probeert na te gaan, ontdekt men dat het spoor zich op een gegeven moment verliest in een dichte nevel van onduidelijkheid. Alle nasporingen, alle gesprekken met de onderwijsinstanties kunnen niet meer aan het licht brengen dan de mededeling, dat een Mammoetdeskundige uit Nederland het departement van onderwijs indertijd had geadviseerd om hier alvast met zes vakken te beginnen omdat men in Nederland toch "binnenkort" daarop zou omschakelen. Aangezien men op de Antillen een ministeriële toezegging kreeg dat het Antilliaanse VWO-diploma erkend zou worden, was er natuurlijk verder geen vuiltje aan de lucht, vond men hier. Het minimalisme als een specifiek Antilliaans element in het onderwijs kreeg zo een wettelijke basis, met als resultaat dat de meeste examenkandidaten bij het minste of geringste hun zevende vak laten vallen omdat het toch niet "hoeft".
Zelfs al zouden alle veranderingen even doordacht plaatsvinden, dan nog kunnen ze niet meer zijn dan marginale aanpassingen van een onderwijsstelsel dat afgestemd is op de noden en behoeften van een andere samenleving. Het doorlopen van zo'n onderwijs maakt de afgestudeerde geschikt om een werkkring in Nederland te vinden, terwijl bij verdere studie aan een Nederlandse universiteit de wetenschappelijke vorming geen garantie levert voor een werkelijk doeltreffende praktijk van de afgestudeerde in de Antilliaanse samenleving (Triebels, 3).
Bursalen die naar Nederland gaan om aan de sociale akademie te studeren om later de sociale problematiek van de Antillen te kunnen aanpakken, blijken bij afstuderen beter in staat te zijn de sociale problemen van de Nederlandse arbeidersklasse te kunnen begrijpen dan die van hun eigen samenleving. En dan spreken we nog niet over de heimwee en de daaruitvolgende mislukkingen van jonge mensen in een samenleving die totaal verschilt van de hunne.



De vestiging van de oliemaatschappijen gaat gepaard met de influx van grote hoeveelheden mensen uit alle delen van de wereld.

Het Unesco-rapport wijst verder op de evidente absurditeit om in een kleine gemeenschap zoals de Nederlandse Antillen, vanwege de keuzemogelijkheden van vakken, in totaal 504 verschillende Havodiploma's te hebben.

2. Het taalprobleem

Het spreekt vanzelf dat dit onderwijs alleen probleemloos kan zijn voor kinderen uit de Nederlandstalige milieus of uit gezinnen (de meer welgestelden) die qua levensstijl en normenpakket overeenkomen met de Nederlandse milieus waarop dit onderwijs is afgestemd. Kinderen uit een zuiver Papiamentstalig milieu moeten normaliter over meer dan gemiddelde intelligentie beschikken om zich door dit onderwijs heen te worstelen.

In 1975 wees mevr. Prins-Winkel in haar proefschrift "Kabes Duru?"(4) op het verschil in leerprestaties van Papiamentstalige en Nederlandstalige leerlingen op de basisschool. Zij kwam in haar onderzoek tot de volgende konklusies:

1. "Papiamentstalige leerlingen ondervinden i.h.a. meer vertraging bij het doorlopen van de basisschool dan Nederlandstalige kinderen.

2. Nederlandstalige kinderen leveren i.h.a. beduidend hogere leerprestaties dan Papiamentstalige kinderen uit hetzelfde leerjaar.

3. Papiamentstalige leerlingen uit beide welstandsklassen — hoger en lager — leveren relatief minder goede leerprestaties dan Nederlandssprekende leerlingen uit de overeenkomstige welstandsklasse.

4. De verschillen tussen de leerprestaties van Papiamentstalige en Nederlandstalige leerlingen met hoge I.Q.-scores blijken duidelijk significant te zijn, in die zin, dat de Nederlandstalige leerlingen met hoge intelligentiescores betere leerprestaties leveren dan de Papiamentusprekende leerlingen met hoge intelligentiescores.

Op grond van deze resultaten komt ze tot de uitspraak dat de lagere scholen op Aruba, Bonaire en Curacao in de eerste plaats zijn afgestemd op de behoeften van de Nederlandssprekende leerlingen uit de hogere welstandsklasse. In mindere mate zijn deze scholen afgestemd op de behoeften van de Papiamentusprekende leerlingen van hogere welstandsklasse en van de Nederlandssprekende leerlingen van lagere welstandsklasse.
Deze scholen voldoen niet of nauwelijks aan de behoeften van Papiamentusprekende leerlingen van lagere welstandsklasse (80% van de bevolking).
De laatste jaren, naarmate de demokratisering in het voortgezet onderwijs verder voortschreed, begon dit "taalprobleem" zich ook levensgroot in het hele onderwijs op de Nederlandse Antillen af te tekenen.
Dit was in 1971 aanleiding voor de rectoren van de drie Havo/VWO-scholen op Curacao om in een gezamenlijk schrijven te wijzen op de slechter wordende toestand in het onderwijs. De verklaring van de rectoren zegt o.m.: "Op de middelbare scholen voor Havo en VWO is de laatste jaren een ongunsige ontwikkeling merkbaar waarop wij menen te moeten wijzen. Het aantal aanmeldingen voor de eerste klas(brugklas) zou normaliter van jaar tot jaar moeten toenemen. Dit gebeurt niet of nauwelijks. Opvallend is daarbij dat er steeds minder kinderen afkomstig uit de middenlaag van de bevolking kunnen worden toegelaten. Dit geldt in nog sterkere mate voor de kinderen uit de arbeidersgezinnen. Daar komt nog bij dat aan het einde van het brugjaar naar verhouding veel meer Nederlandstalige kinderen geschikt blijken te zijn voor VWO. De echt Curacaosche leerlingen kunnen voor het grootste gedeelte alleen naar Havo of Mavo bevorderd worden."
Er zijn redenen om aan te nemen dat dezelfde tendenzen zich de laatste jaren op Aruba beginnen te manifesteren.
In Tabel I is het aantal brugklasleerlingen van Colegio Arubano (Havo/VWO-school op Aruba) weergegeven van 1973 tot en met 1977.



Kinderen uit een zuiver Papiamentstalig milieu moeten normaliter over meer dan gemiddelde intelligentie beschikken om zich door dit onderwijs heen te worstelen.

TABEL I

schooljaar	*aantal brugklasleerlingen*
1973	126
1974	161
1975	154
1976	156
1977	142

Ook de toename van het aantal Havo 2-leerlingen ten koste van de VWO 2-leerlingen is zeer duidelijk te merken. Dit is in % weergegeven in Tabel II.

TABEL II

schooljaar	*% 2de klassers in Havo 2*
1970	28
1971	42
1972	40
1973	47
1974	54
1975	60
1976	62

Als men deze cijfers ook nog aanvult met gegevens van de examenresultaten van de afgelopen jaren, dan wordt het duidelijk dat de allerwegen gehoorde verzuchting dat het onderwijs steeds slechter aan het worden is, niet uit de lucht gegrepen is.
Het vereiste niveau van het Nederlands, weerspiegeld in het schriftelijk eindexamen voor Nederlands, wordt bij lange na niet gehaald (Tabel III).

TABEL III

Schriftelijk eindexamen Nederlands Havo 5

examen jaar	*aantal kandidaten*	*schr. cijf. lager dan 6*
1974	80	27(33%)
1975	120	74(62%)
1976	155	122(79%)

Leerkrachten beweren dat proefwerken die een paar jaar geleden nog goed gemaakt werden, nu een slachting onder de leerlingen veroorzaken.
Men klaagt over de motivatie van de leerlingen en het lesgeven, vooral op het Havo, wordt het als een opgave beschouwd. Over de hele linie kan men uitingen van irritaties en frustraties bij leerkrachten (en ook bij de leerlingen) tegenkomen.
Niets is zo welsprekend als de commentaren van leerkrachten in de artikelen gewijd aan het onderwijs op de Antillen die verleden jaar in het dagblad "Amigoe" zijn gepubliceerd. Op dinsdag 2 november 1976 kon men in deze krant de grote kop lezen:

"Taalprobleem een grote ramp voor het Curacaosche onderwijs", toegelicht met commentaren die er niet om logen.
Een MAO-directeur; "Mij komt het voor dat het onderwijs steeds slechter wordt".
Een leerkracht van de MTS: "Vorig jaar werd voor het eerst de klacht gehoord dat de studenten de boeken noch lessen konden volgen".
Een Mavo-directeur: "Het Nederlands is vervallen tot een machteloos gebrabbel".
Een rector van een Havo/VWO-school: "We moeten noodgedwongen het aanvangspeil verlagen".

Ook op Aruba begint dit taalprobleem zich gevoelig te manifesteren op alle niveaus van het onderwijs. De kern van deze problematiek wordt in een van de artikelen als volgt beschreven:

". . . en omdat het Nederlands in onze gemeenschap een geruisloze dood aan het sterven is, omdat de kinderen vrijwel uitsluitend alleen op school nog met deze taal geconfronteerd worden, omdat noch leerkracht nog leerling enige affiniteit met deze taal voelen, omdat men weet dat de huidige situatie niet voldoet, maar nagelaten is een alternatief te scheppen, is er een apatische, verwarrende, moedeloosmakende toestand gegroeid. Het percentage kinderen dat het niet meer haalt neemt met de dag toe. Het Papiamentu wordt half half geïntroduceerd in het onderwijs met als gevolg dat het toch al lage niveau van het Nederlands nog lager wordt. En toch betrekken we nog steeds onze examens uit Nederland".

Het is in essentie deze dubbele moraal die het onderwijs in een "taalspiraal" heeft gebracht. Aan een kant wil men uit idealisme het kind in de moedertaal tegemoetkomen en aan de andere kant wil men vast blijven houden aan Nederlandse examens en Nederlandse normen. Als men zich bovendien realiseert dat in toenemende mate de leerkrachten zich ook niet behoorlijk in het Nederlands kunnen uitdrukken, dan is de cirkel gesloten en het onderwijsgebouw spiraliseert in versneld tempo in neerwaarste richting. Bij dit alles komt de onvoorstelbare onverschilligheid die de bestuurders belast met het onderwijs t.a.v. deze hele problematiek ten toon spreiden. De veronderstelling dat op korte termijn van die kant iets te verwachten valt, krijgt dan ook de allure van een illusie.

3. Antillianisering

Het is niet onze bedoeling om hier lang te blijven stilstaan bij deze onontwarbare knoop van onderwijsproblemen. Deze summiere aanduiding van slechts een der aspekten van het huidige onderwijs op de Antillen is al voldoende om in te zien dat deze zaak langzaam aan het vastlopen is. Het dient gezegd te worden dat verscheidene mensen al in het verleden hun stem hebben laten horen t.a.v. deze taalproblematiek (Prins, Prins-Winkel, De Palm, 5) en oplossingen hebben geformuleerd in de richting van moedertaalonderwijs in de eerste jaren van de basisschool met een geleidelijke omschakeling op het Nederlands.
De kloof tussen schoolmilieu en huiselijk milieu wordt zo kleiner gemaakt en het kind zal daardoor minder moeite hebben met de expressie van eigen voelen en denken. Deze alfabetisering in de moedertaal en de continuiteit in zijn ontwikkeling zal ook het aanleren van een vreemde taal vlotter doen verlopen.
Het gemis echter van een officiële spelling van het Papiamentu samen met de reeds genoemde onverschilligheid van de bestuurders hebben er voor gezorgd dat alle plannen in de richting van een moedertaalonderwijs tot nu toe op niks zijn uitgelopen.
De poging om i.p.v. het onderwijssysteem (inhoudelijk en organisatorisch) de leerkrachten aan te passen aan de lokale omstandigheden door de Nederlandse leerkrachten te vervangen door op de Antillen opgeleide Antilliaanse leerkrachten heeft het rendement van het onderwijs niet verhoogd, integendeel, de patiënt is er nu erger aan toe.
Kwantitatief is de "Antillianisering" wel sccesvol geweest, aangezien de meeste leerkrachten, m.u.v. het voortgezet onderwijs, nu Antillianen zijn, maar kwalitatief is het onderwijs t.g.v. de "taalspiraal" achteruitgegaan.
Er is echter een ander meer zwaarwegend argument waarom deze vorm van Antillianisering van het onderwijs bij voorbaat reeds weinig kans van slagen heeft. Men moet zich realiseren dat de hier opgeleide leerkrach-

ten moeten gaan funktioneren in een Nederlands onderwijssysteem met alle konsekwenties van dien. In het onderwijs is nl. kennisoverdracht niet alleen het overbrengen van feiten en vaardigheden, maar ook het aanleren van houdingen die het mogelijk moeten maken dat het geleerde op een creatieve manier aangewend kan worden om nieuwe lennis en vaardigheden te produceren. Onderwijs moet mogelijkheden bij individuen scheppen om zelf een bijdrage te leveren aan de eigen cultuur of aan de verinnerlijkte verworvenheden van een andere cultuur. Onderwijs geven in andermans onderwijssysteem veronderstelt bij de leerkracht een identificatie met de normen en waarden van de cultuur die d.m.v. het onderwijs in stand wordt gehouden.

Deze identificatie is bij de hier opgeleide mensen niet aanwezig, deels omdat hun culturele achtergrond anders is en deels omdat ze nooit op een intensieve manier hebben deelgenomen aan de levensstijl van de samenleving, wiens cultuur ze nu moeten overdragen. Verinnerlijking van de verworvenheden van die samenleving heeft niet kunnen plaatsvinden en de leerkracht is te vergelijken met de toerist die zich aangepast aan de tropen waant door een felgekleurd bloemetjesoverhemd te dragen, maar wiens hele houding verraadt dat hij het "ritme" van de tropen niet aanvoelt.

Zo is de leerkracht hier, maar al te vaak, een intellectuele toerist in de westerse normen en waarden. Zijn kennisoverdracht van hoofdzakelijk boekenwijsheid krijgt i.h.a. een depositair(6) karakter. De problematiserende attitude die de ontstaansgrond is van alle theorieën en ordeningsschema's kan niet aangekweekt worden.
Het spreekt vanzelf dat ook de leerlingen in zo'n geval het geleerde niet tot hun geestelijk eigendom zullen kunnen maken, een feit dat nog versterkt wordt doordat de informatie overgebracht wordt in een taal waarmee men zich niet identificeert.
Het is dus niet zo verwonderlijk dat "Antillianisering" op deze wijze het peil van het onderwijs niet heeft kunnen verbeteren. Als



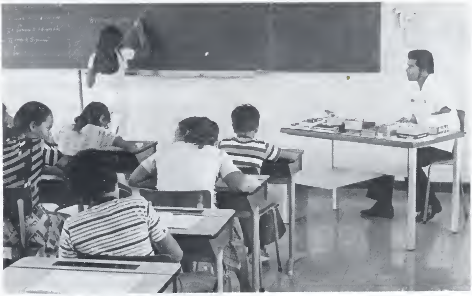
"Papiamentstalige kinderen ondervinden i.h.a. meer vertraging bij het doorlopen van de basisschool dan Nederlandstalige kinderen.

men op de Antillen het Nederlandse onderwijs wil imiteren kan men dit werk beter overlaten aan de Nederlanders. Die zullen dit i.h.a. beter kunnen doen dan welke Antilliaan darr ook.

Het lijkt ons dat langzaam, maar onontkoombaar, het bewustzijn moet aanbreken dat de enige oplossing voor het hele onderwijsprobleem uitsluitend gezocht moet worden in de konstruktie van een authentiek Antilliaans onderwijssysteem of zoals het Unesco-rapport het formuleert:

". . . it would of course be possible to take remedial action designed to obviate certain difficulties and to increase the efficiency of the system, but the risk is that this would lead to a barely coherent series of stop-gap measures(7).
A more positive development would require a truly Antillean education policy based on the culture of the islands, and their potential for social and economic growth".

Hoe zo'n "truly Antillean education policy" zal moeten worden is nog niet duidelijk.



Moedertaalonderwijs op de basisschool wordt allerwege als juist beschouwd.

Stichting HET GEESTELIJK GEHANDICAPTE KIND ARUBA vraagt

groepleid(st)er/ waarnemend hoofd

voor haar dagverblijf "BEBITO PIN"

VEREISTEN:

* Z-diploma (stafopleiding strekt tot aanbeveling)
* ervaring met geestelijk gehandicapten
* bereidheid een psychologische en medische keuring te ondergaan
* kennis of bereidheid tot aanleren van de Papiamentse taal
* flexibiliteit

Sollicitaties binnen 14 dagen na verschijnen van deze oproep gaarne verwacht bij bovenvermelde Stichting, p.o. box 314, Oranjestad, Aruba.

ASTORIA HOTEL·RESTAURANT

SAN NICOLAS - TEL. 5132

* in the center of San Nicolas
* airconditioned rooms
* open air patio-dining room
* the only restaurant in Aruba

GENUINE

CHINESE

FOOD and other INTERNATIONAL DISHES

Have your dinner under exotic tropical sky and breeze midst Chinese decor.

Vooral de onderwijsvakbonden hebben de afgelopen jaren enige ideeën proberen te lanceren op dit gebied.
In 1975 organiseerde de Vakbond van Leerkrachten van Aruba (VLA) een kongres gewijd aan het zittenblijversprobleem op de Antillen(4), waarbij men in een tweetal resoluties de richting van een mogelijke verandering aangaf.
Allereerst werd gesteld dat het leerstofjaarklassensysteem moet verdwijnen om plaats te maken voor vormen van meer individueel onderwijs (iets dat ook in Nederland gesteld wordt, zie contourennota). In de tweede resolutie stelt men dat het onderwijs aangepast dient te worden aan de lokale omstandigheden en dat de eerste stap in die richting de invoering van het Papiamentu als instruktietaal in het hele kleuter- en basisonderwijs zal zijn.
Het is hier niet de plaats om in te gaan op de realiseerbaarheid van ver doorgevoerde vormen van individueel onderwijs op de Antillen, maar beperken ons tot de inhoud van de tweede resolutie. Moedertaalonderwijs is reeds door verschillende competente schrijvers(5) besproken en de stelling dat op de basisschool de moedertaal voertaal moet zijn wordt allerwege als juist beschouwd(8). Nochtans is de overheid sterk in gebreke gebleven bij de verwezenlijking van dit voor de hand liggende uitgangspunt.
Het (politieke) geruzie over een fonologische en etymologische spelling van het Papiamentu heeft als konsekwentie gehad dat Curacao tot op heden geen officiële spelling kent en Aruba een spelling die didactisch zo onhanteerbaar is dat de meeste leerkrachten een eventuele invoering hiervan als een nachtmerrie tegemoet zien(9).
Het ziet er echter naar uit dat Curacao uiteindelijk een fonologische spelling gaat krijgen, terwijl men op Aruba een soort etymologische spelling heeft geaccepteerd. De absurditeit van deze situatie wordt duidelijk als men zich realiseert dat het taalgebied van het Papiamentu naar schatting 200.000 mensen omvat.
Drs. R. G. Römer, Papiamentudeskundige bij uitstek, stelt zelfs:

"Een al te klein taalgebied maakt het invoeren van de lokale taal bizonder moeilijk of zelfs onmogelijk. Men denke aan de economische konsekwenties van kleine oplagen van schoolboeken. Er zijn wel eens meningen geuit die wijzen op een aantal sprekers van 200.000 als minimumgrens. Dit is b.v. het geval met het Ijslands. Het aantal sprekers van het Papiamentu zal naar schatting tussen 175.000 en 200.000 liggen".

Een basisvoorwaarde voor echte Antillianisering van het onderwijs is dus niet vervuld en zal op korte termijn ook niet vervuld worden(10). Moedertaalonderwijs op de basisschool is noodzakelijk, maar niet voldoende. Men zal ook rekening moeten houden met de realistische economische perspektieven die een gebied van 200.000 zielen, op het kruispunt van invloedssferen, zonder grondstoffen, nu en in de toekomst zal bezitten. De Nederlandse Antillen bevinden zich op korte termijn in een fase waarin grote politieke, sociaal-economische en culturele problemen dringend om een oplossing vragen. Er is op vele terreinen een groot gebrek aan kader, terwijl het politieke systeem i.h.a. de meest middelmatige elementen uit het volk weet aan te trekken, wat weer mede oorzaak is van het wegvloeien van kader. Bovendien bestaan er bij grote delen van het volk attitudes die een belemmering vormen voor een autonome ontwikkeling van het land (zie blz. 10, 11).

Het zou daarom o.i. niet zo onrealistisch zijn als een nieuw onderwijssysteem uitging van korte termijn doelen (zonodig vervat in vijf- of tienjarenplannen) die, indien verwezenlijkt, het noodzakelijk vertrekpunt kunnen vormen voor een evenwichtige en autonome ontwikkeling.

Het is hier niet de plaats om de details van de implicaties van het gestelde uit te werken, maar willen nu wat meer in detail gaan treden t.a.v. de wijze waarop de onaangepastheid van het onderwijs zich op het niveau van de afzonderlijke vakken manifesteert. We kiezen als voorbeeld het natuurkunde-onderwijs op de Antillen.

(wordt vervolgd)

NOTEN

Inleiding

1. *Voor meer gegevens: Cultureel Mozäiek van de Nederlandse Antillen; De Walburg Pers.*
2. *Vera Green in haar proefschrift "Migrants in Aruba", vermeldt het volgende: ". . . in 1951 of 56.000 inhabitants, 28.000 were not born on the island (Aruba).*
3. *Een overzicht van de ontwikkeling van het Papiamentu en de denkbeelden erover vindt men in "Kabes Duru?", proefschrift van A. C. Prins-Winkel. Van lingua franca ontwikkelt de taal zich naar het pidgin en daarna naar het hogere niveau van een creoolse taal.*
4. *Edward Bendix van de City University van New York toonde zich enkele jaren geleden erg verbaasd dat hij als buitenlander Antillianen moest komen vertellen dat ze inderdaad een volwaardige taal spraken. Rona van de universiteit van Ottawa noemde het Papiamentu de meest ontwikkelde creoolse taal.*
5. *We gebruiken de terminologie van Bernstein; syllabus Algemene Onderwijskunde, blz. 49.*

I.

1. *Het Unesco-rapport; een door Unesco-deskundigen in 1976 samengesteld rapport over de onderwijssituatie op de Nederlandse Antillen. Hierin komt men tot de konklusie dat beslissingsverantwooordelijkheid op de Antillen dermate verdeeld is dat er geen beslissingen genomen kunnen worden.*
 "A reform of the administrative machinery would, therefore, be a pre-requisite for the success of any educational development plan". Hierop zou men wel lang kunnen gaan wachten.
2. *In veel ontwikkelingslanden ziet men dat de intellectuelen veel werkzaamheden hebben die niet behoren tot het eigenlijke vakgebied. Een goede basiskennis van veel vakgebieden kan de flexibiliteit alleen maar vergroten. Ook voor de Antillen geldt dat de kennis van veel talen (i.v.m. toerisme) belangrijk is. Het Papiamentu wordt behalve op de Antillen nergens ter wereld gesproken.*
3. *Dr. L. F. Triebels in "Overwegingen bij een ontwerp stageregeling voor de Nederlandse Antillen", Watapana, oktober 1971.*
4. *Kabes Duru betekent in het Papiamentu "hard hoofd", een veel gebezigde uitdrukking als men leermoeilijkheden heeft op school.*
5. *Dr. J. Ph. de Palm; "Het Nederlands op de Curacaosche school", proefschrift.*
6. *Het woord is van Paulo Freire in Pedagogie van de onderdrukten. "In plaats van te communiceren geeft de leraar communiqués uit, die de leerlingen uit hun hoofd leren en herhalen, geeft deposito's die zij geduldig in ontvangst nemen. Dat is de 'depositaire opvoeding', . ."*
7. *Op Aruba kent men sinds kort een "experimentele havo", een eufenisme voor wat in werkelijkheid een tehuis is voor werkeloze mavo-gediplomeerden, die niet tot havo 4 konden worden toegelaten. Hoewel men hiermee de spanning op de arbeidsmarkt tijdelijk kan verlichten, kan deze opleiding onderwijskundig gezien niet au serieux worden genomen.*
8. *"We are convinced of the advantages of education through the regional languages. We regard the development of regional languages as vital to the general progress of the country, and as an important step towards the improvement of quality in education . . .", Indian Education Commission 1966, blz. 64. Teaching School Physics, Unesco Source book.*
9. *Deze stap is bovendien onwettig, aangezien de eilanden in het huidige staatsbestel zelf niet het recht hebben om een officiële spelling te bepalen. Dit recht komt toe aan het Land (de Centrale Regering).*
10. *Ruth Ackermans, vroeger werkzaam op het Departement van Onderwijs, is speciaal vrijgemaakt voor de bestudering van de invoer van het Papiamentu op de basisscholen. Zij is immiddels klaar met een taal- en leesmethode, die slechts op invoering van het Papiamentu wachten. Ze zal nog lang hierop kunnen wachten. Moedeloos verzucht ze in de Amigoe (9-11-1976): "Inzicht en toekomstvisie zijn nu niet bepaald de sterkste zijde van onze regeringen. Zelfs voor zoiets essentieels als het vaststellen van een ortografie is men nu al een kwart eeuw bezig. Het blijft bij kreten en fraaie verklaringen, terwijl broodnodige beslissingen uitblijven".*

Indepen-densia di Antias

E nota di diskushon di e sindikatonan di maestronan, VLA, VLB i VLC

Komo kiera ku e nota di diskushon di e sindikatonan di maestro di Korsou, Boneiru i Aruba a wordu skirbí i publiká na Hulandes (pa ki motibu nos no sá!) i fuera di esaki uzando palabranan sumamente difisil i inkomprendibel, redakshon di Skol i Komunidat a miré komo su deber, mirando e importansia di e kontenido, di tradusié na papiamentu i alabes na den un lenga mas komprendibel.
Ademas di e dos kualidatnan aki ku ta hasi e akséso di e nota di diskushon aki hopi difisil pa e mayoría di nos pueblo e nota aki tin otro puntonan mas ku nos ta haya ku ta opstakulisá e entrada di e nota aki den e pueblo.
Ta hopi remarkabel ku e nota aki a keda na un nivel teoretiko masha halto. Ta parse ku tabata eksistí un sièrto miedo pa bisa e kosnan manera nan ta. Esaki ta tresé naturalmente kuné ku palabranan masha difisil ku nifikashonnan amplio ta wordu uzá. Ta komprendibel sinembargo ku for di punto di bista di e miembronan ku e sindikatonan aki ta representá, bo no por kore bisa kiko ta kiko sin mas ni mas.
Redakshon di Skol i Komunidat sinembargo ta di opinion ku pa e nota aki por yega na FUL nos pueblo, e mester wordu:

1. **tradusí;**
2. **palabranan difisil mester wordu eliminá;**
3. **mester papia konkreto.**

Pesel den e sigiente lo bai sigi un tradukshon liber di e nota di diskushon presentá pa e tres sindikatonan di maestronan di Korsou, Boneiru i Aruba.
Ta di spera ku nos lektornan lo lesa e nota aki detenidamente komo ku e ta kontené hopi aspektonan ku ta di suma importansia pa nos futuro independensia.

KIKO TA INDEPE



1. E HENDE (SER UMANO) INDEPENDIENTE

Den e proseso di independensia e hende, komo ser umano, mester ta pará sentral! Pa bo yega na un berdadero independensia, e hende (ku esaki ta ser mirá tur hende di nos komunidat) mester yega na posee i demostrá un sièrto kurashi.
Un kurashi pa tuma desishonnan riba tereno polítiko kualnan ta nesesario pa e pueblo por yega na biba den un komunidat husto i ku ademas di esaki ta buska lasonan ku nos propio area, esta e islanan di Karibe, riba tereno kultural.
Pasobra hopi politiko ultimamente ta bisa ku nos mester bai buska lasonan ku nos bisiñanan i nan ta bira kara pa Suramerika. Den esaki nan ta demostra nan ignoransia riba tereno kultural, polítiko, sosial i ekonómiko. Tur estudio sientífiko di e komunidatnan karibeño ta demostrá e lasonan i puntonan komun ku ta eksistí entre e islanan situá den lamá Karibe.
Lo ta nesesario antó, bolbiendo bek riba e nota, pa kada abitante di e islanan di Antias yega na mira e nesesidat di bira independiente for di Hulanda. I e mester ta dispuesto pa duna su aporte tambe pa yega na un komunidat husto, kaminda lo no ta eksisti eksplotashon i dominio di mayoria di e pueblo dor di un grupo chikito di hende di sèn.
E komunidat aki mester ta uno ku ta pás tambe kompletamente ku e otro komunidatnan den nos region. Esei kiermen ku nos mester bai buska kontakto mucho mas estrecho ku e otro islanan di Karibe.
Ta mas ku klaro ku kada pueblo ku ta respetá su mes, mester por kier yega na tuma e desishon di bira independiente. Independensia ta algo ku ta bale la pena lucha p'e.
Nos mester realisá ku nos no por sigi kolga na saya di Hulanda i ku nos tin di siña para riba nos propio pianan.
Ta pa e motibo aki e manera dudoso, yen di miedo i tin biaha asta negativo ku e partidonan politiko di Antias (sin eksepshon di ningun) i otro instansianan ta papia riba independensia ta wordu kategorikamente kondena pa e sindikatonan di maestro.

2. INDEPENDENSIA I E BOLUNTAT PA TRAHA HUNTU

Nos komunidat Antiano ta karakterisá su mes dor di un lucha kontinuo di personanan individual i gruponan pa purba mantené ka-



goed zien én
er beter uitzien

ENDENSIA ?

PROMÉ PARTI

foto's: R. DE GRAAFF

bes riba awa i pa purba drecha nan kondishonnan di bida. E lucha aki ta e lucha di e mayoría di e pueblo kual ta konsistí di e masa trahadó.
Ta bon konosí ku den e komunidat aktual ta esunnan ku tin e poder di plaka (esaki ta esunnan ku ta doño di e medionan di produkshon vitál) ta esnan ku den e lucha aki semper ta sali komo vensedor. E viktoria di e grupito aki ta nifiká: **dominio i eksplotashon** i alaves tambe e ta trese kuné trapamentu i destrukshon di e posibilidatnan di e klase trahadó pa por desaroyá su més tanto materialmente ku spiritualmente.

Esaki ta nifiká anto ku esnan ku tin e rikesanan den nan man, tin e poder pa dominá i eksplotá esnan ku ta haya nan mes obligá di bende nan labor. I e eksplotashon aki no ta material so, dor di paga sueldonan miserabel, sino spiritual tambe: nan ta **imponé** riba mayoría di e pueblo nan sistema (egoísta) di pensa i biba.
Komokiera ku poder ta algo ku mas bo tin, mas bo kier i mas bo ta buska pa tin, e grupito aki dia pa dia ta bira mas poderoso komo ku dia pa dia nan ta bira mas i mas riko, mientras ku e klase trahadó su entrada ta keda meskos of ta oumentá masha poko.
E kontradikshonnan entre e dos gruponan aki ta trese kuné ku dia pa dia e relashonnan entre nan dos ta bira mas pió.
Na Antias nos no tin solamente un grupito di poder interno (ku ta biba aki) sino tin tambe un grupito konsentrá di poderosonan eksterno (kompaníanan i invershonistanan di afó).
E persona pertenesiendo na e klase trahadó ta hayé asina ki den un situashon kaminda e ta bai alehando su mes mas i mas dia pa dia di su berdadero realidatnan.

Ta yega un momento ku e no por (dor di e dominio di e grupito) yega na analisá su propio situashon i dor di esaki e no por tampoko yega na trese kambio den e situashon ku e ta den. E persona den e situashon aki ta mira e komunidat dor di un bril ku e klase ku ta oprimié ta pone riba su nanishi. Ela "siña" aseptá e normanan i lèinan di e opresor; e ta purba imité (òuto merikano grandi, fiesta na granèl, bai kasino, paña karo ets.) i e més ta bisa ku e sistema aki den kuá e ta wordu oprimí, ta husto (uzando palabranan ku e ta tende sali foi boka su opresornan of defensornan di e opresornan, e polítikonan). Pero e situashon aki no por tei pa semper, e wowo di e klase trahadó tardi of tempran mester habri.

Pa trese kambio den e situashon inhusto aki ta nesesario pa un proseso di konsientisashon wordu entamá, un proseso anto di habri e klase trahadó su wowo pa e por yega na mira e situashon ku e ta bibando aden.
Konsientisashon ta un faktor sumamente importante ku mester kompañá tur kambio fundamental di e komunidat.
Ta nesesario antó pa e masa di e pueblo yega na realisá ku e struktura di e komunidat ku nos ta bibando aktualmente den dje ta uno inhusto. Kaminda un grupo limitá di hende of kompaníanan (lokal i stranhero) ta dominá ful e mayoría di e pueblo. Kada integrante di nos pueblo lo mester yega asina leu di yega na haya sá ta kuá ta su posishon den e struktura. Esaki ta trese inevitablemente kuné ku elo mester bai skohe: sea mantené e struktura aktual kaminda un minoría ta dominá e mayoría; sea e ta dispuesto pa duna un aporte di su banda pa trese kambio den e struktura aki, pa asina e pueblo den su totalidat por yega na disfrutá di e rikesanan di nos ekonomia.



E proseso aki di konsientisashon lo mester krea un klima trankilo kaminda tur hende ta pensa pa su mes a base di sano huisio, unda ku lo no tin lugá pa emoshonnan lokiá i kaminda e islanan konhuntamente lo bai aksentuá e deseo pa traha huntu, komo ku e pueblo més riba tur e islanan ta haya nan mes den e mesun posishon di "underdog", o sea tur ta wordu oprimí pa e mesun sistema.
E proseso aki di konsientisashon mester bai den diferente fase:

a. INFORMASHON:
Hopi importante ta aki, ku e informashon mester wordu duná mas obhetivo posibel!
b. DIALOGO:
Papia ku otro, diskushon bou otro riba e tema aki, kaminda henter e pueblo ta partisipá;
c. PREPARASHON.

Si e proseso aki di konsientisashon bai manera debe ser, esaki lo ta garantía ku e pueblo lo no laga ningun hende o partido polítiko bin bira su wowo ku solushonnan falso pa ku nos futuro independensia.
For di e punto di bista fundamental aki e boluntat pa traha huntu i forma un nashon lo bai krese, kaminda e puntonan di konsiderashon mas importante lo ta:

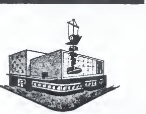
1. Huntu e masa di e pueblo (-nan di Korsou, Aruba i Boneiro) lo tin mas poder pa yega na kombatí e dominio di e minoría lokal i di afó.
2. Huntu nos tin un garantía mas grandi (ounke ku nos ta keda chikito) pa mantené e soberanía di e islanan: Union ta forsa. Na tur parti di mundu paísnan hopi mas grandi ku nos ta buska afiliashon ku otro pa por kombatí e eksplotashon di e paísnan riku. Ta mas ku lógiko anto ku nos, siendo chikito kaba, no mester purba dividí nos mes mas ainda lokual nos ta mira diferente polítiko, vorál na Aruba, ta hasi.
3. Huntu nos tin un mihó chèns pa mantené nos propio kultura i identidat.

3. E RELASHON DI INDEPENDENSIA DI ANTIAS KU E KAMINDA KU NOS TA SITUÁ: DEN E AREA DI KARIBE

Antias sin duda algun ta pertenesé na e area di Karibe, tanto geografikamente (nos tur ta islanan den e lamá di Karibe) komo sosial i kulturalmente (nos historia i desaroyo ta parse otro masha hopi mes).
Algun di e puntonan komun ku nos tin ku e otro islanan di Karibe ta entre otro (mirá foi punto di bista históriko, sosial-kultural i ekonómiko):

— E komposishon rasial di e pueblonan. Tur e pueblonan di silanan di Karibe ta multirasial, esei kiermen nan ta formá dor di diferente rasa ku hopi biaha a meskla tambe, blanko, bruin, preto, ets.
— E ambiente generalmente kultural di e musika, e baile folklore (p.e. salsa, tumba, merenge, kalipso; nos tur ta gustanan i por balia nan bon tambe).
— E religion (prinsipalmente katóliko), e "bijgeloof" i e magia (brua).
Basá riba e puntonan komun aki ku ta eksistí entre e islanan di Karibe nos por dividí e problemanan mas grandi ku e islanan aki (in-

SPRITZER + FUHRMANN



OPTICA MODERNA

kluiendo nos naturalmente) ta haya nan mes konfrontá kuné den:

A. Problemanan di indole polítiko;
B. Problemanan riba tereno sosial-ekonómiko;
C. Problemanan riba tereno kultural.

A. Problemanan di indole polítiko

Den e partidonan polítiko i nan lidernan i nan aspirashonnan ta reflehá su mes ku e difirente komunidatnan ta dividí (den klasenan: pober-riko i den rasanan) tambe bo ta ripará e lasonan ekonomiko i kultural di e klase dominante ku gruponan di poder (kompanianan multinashonal p.e.) di afó. Komo ku e partidonan tei pa defendé i mantene e struktura di opresor.
Riba e islanan di Karibe tin un hopi bon tereno pa e politiko di "dividí i reina", i esaki ta sosodé a kosto di gran masa di e pueblo, ku otro palabra e pueblo ta esun ku ta sufri (atrobe). Tene e pueblo trahador foi otro. Nos ta mira tambe ku riba e islanan di Karibe e politikonan no ta okupa nan mes ku formashon di un nashon (ehempel klave den esaki ta Antias, kaminda nunka e lasonan entre e islanan a wordu fortalesé, sino kontrario ta sosodé). Berdadero independensia polítiko i gobernashon sin "padrino" (manera Hulanda ta pa nos awor aki p.e.) di e nashonnan no ta wordu realisá.
E islanan di Karibe ta pará masha swak dilanti di e podernan polítiko grandi di mundo i nan por wordu neglisha sin mas dor di esakinan, pa e motibo di poseé poblashonnan chikito.

B. Sosial-ekonomiko

Rekursonan ekonomiko no solamente poko den kantidat (un of dos) sino tambe masha sensibel p.e. (turismo, suku, petroleo, aluminio) masha poko isla tin nan propio materia prima pa nan industrianan; no tin sufisiente trahadó di ofishi spesialisá; tin hopi desempleo; hopi diferensia entre riku i pober; situashon deplorabel riba tereno sosial (p.e. kasnan den mal estado ets.) e islanan di Karibe ta koi hunga kasi tur biaha den man di podernan ekonomiko grandi (multinashonalnan), kualnan ta forma un peligro direkto pa e independensia politiko.

C. Kulturalmente

Normanan i pensamentunan ta prinsipalmente Europeo of Merikano.
Esaki bo ta ripara den e moda di biba, e gustonan di bisti i kome, e stailnan ku kasnan i edifisionan ta wordu trahá aden, e sistema di enseñansa i e lèinan. Esaki ta trese kuné ku e pueblo ta bai biba riba un nivel mucho mas halto. E ta trata di imitá e moda di biba dje merikano, e ta preferá di imita na luga ku e mes bin ku algo nobo, e ta nenga loke ta di su mes (hubentut: Chapo) i esaki ta krea serka e pueblo un falta di konfiansa den su mes. E kopiamento di e sistema di biba aki, Europeo, i mas ainda Merikano di e Antiano (pensa riba: enseñansa, prensa, t.v., advisornan pa gobierno "dienstreizen" ets.) a trese kuné ku nos ta bibando na un nivel ku nos lo ta desea di biba, pero mirando loke nos tin, ta imposibel.
Resultado di esaki ta ku nos ta pone kosnan menos importante na e promé luga, p.e. outo grandi, paña karo, kome den restorantnan luhoso, biba den kasino, traha kasnan mucho grandi ku despues nos no por paga. E echo aki nos ta topa na e islanan di Karibe i Sur Amerika tambe .
Esaki ta pues problemanan grandi ku nos ta haya nos konfronta kuné, i ku tipikamente e problemanan aki ta aparesé riba tur e islanan di Karibe. Esaki ta demostrá klaramente unda nos tin ku proyekta nos mes i ku kernan nos tin di traha huntu pa yega na solushoná e problemanan. Un otro problema pa nos na Antias ta; ku ta difisil pa tanto e trahado komo e dunado di trabou, gobierno i amtenar, pa libra nan mes for di e hipnosis di prosperidat grandi, kual a yega na su punto kulminante den e añanan '40-'50.
Kiermen ku tur hende na Antias ta kere ainda ku kos ta mes bon ku den e añanan '40-'50 tempo ku nos tabata tin masha hopi prosperidat. I tur hende ta sigi gasta plaka pa loko meskos ku den e temponan ei (pensa p.e. riba televishon di koló, vidio cassete ets.).
Por ser bisá ku na ningun nivel den nos komunidat, es desir ni obrero, ni dunadó di trabou ni gobierno ni amtenar, no a kambia nan sistema di biba pa adapté na e situashon ekonomiko real ku nos tin aktualmente. Nos tur ta bibando riba nos nivel!
Esaki ta krea aki na Antias tambe un proseso kaminda bo ta perde bo propio indentidat: bo ta imitá so!
Nos lo por, papiando den liñanan general bisa ku dor di e influensianan di e faktornan ku nos a kaba di menshona, ku tin 3 tipo di hende:
GRUPO I:
E hende ku a perde su propio identidat (algun komponente di e generashon mas bieu) i ku a perde tur e lasonan ku su berdadero ambiente i komunidat.
GRUPO II:
E hende konsumidor. Esaki ta kibra su propio identidat i ta buska otro identidat. Esaki ta mayoria di e generashon ku ta biniendo (p.e. great, musika latino: chapo, soultrain, right on). Nan no tin lasonan defini ku nan komunidat.
GRUPO III:
E hende ku ta sigur di su mes. E ta asepta i ta orguyoso di su identidat. E tin lasonan definí ku su komunidat. Lastimamente ku e grupo aki ta formá pa un minoria sumamente limita.


Un problema grandi ku ta konserni tur e islanan di Karibe ta e vivienda.

4. PROPIO IDENTIDAT

Bo por yega na rekonosé bo propio identidat solamente si bo aseptá i sera lasonan fuerte ku bo realidatnan sosial i historiko.
Un orientashon riba Europa (Hulanda) of un

orientashon riba Afrika lo no trese un solushon pa e problema di identidat na Antias (esaki ta konta pa tur e islanan di Karibe tambe).
Den ambos kaso e solushon pa nos kultura i propio identidat ta ser buská pafó di nos propio realidat sosial-historiko.

E antiano tanto blanko o di koló (preto, bruin, korá), no ta Europeo ni Afrikano, i solamente si e tuma su propio kultura komo punto di salida lo e por yega na haya su mes. Ta pesei mes ku den e temponan aki na Antias tin un nesesidat enorme i fundamental pa siña apresiá i rekonosé nos propio realidatnan sosial i kultural.

Pa nos por yega na papia di e Antiano, ku su diferensianan chikito entre isla i isla, e mester yega na komprondé i aseptá su situashon geografiko (den karibe) i polítiko.
Na momento ku e realisá ku tin hopi mas kos ku ta uni nos, ku tin ku ta dividí nos, anto e ora nos por kuminsa papia di e nasemento di e Antiano nobo.

Loke ta spera nos awó ta e gran tarea pa Antias. Tumando e deklarashon di Nashonnan Uni di 1960 riba e topiko di outodeterminashon (resolushon no. 1514): "Tur pueblo tin e derecho di outodeterminashon; esaki ta trese kuné ku nan tin e derecho di determiná libermente nan status polítiko, i nan tin derecho tambe di trata na desaroyá mas tanto posibel nan ekonomia, nan kultura i elevashon sosial di e pueblo".
Nos lo por pone ku lo mester bin un proseso kual lo mester konsisti di:

A. Soberania politiko

E poder mas grandi posibel pa por disidi riba nos propio asuntonan tanto interno komo eksterno . Lo mester kaba ku nos Status di semi-kolonial i nos lo mester yega na e derecho di igualdat pa loke ta toka nos soberanía, ku e otro paisnan di mundu.
Nos mester haya e oportunidad pa partisipá riba un base outónomo (sin ningun pais, Hulanda, tene nos man) den e trafiko internashonal.



Konsentrashon di nos ekonomia: azeta y turismo.



B. Reorganisashon ekonomiko

E nesesidatnan di e poblashon den su totalidat i sigur di esnan menos afortuná, mester determiná e maneho ekonómiko i no (manera e ta awó) ku ta e ansha pa mas i mas plaka di gruponan di minoria di aki i djafó ta determiná esaki.

C. Independensia kultural

Nos mester siña aseptá i propagandisá nos propio manera di ekspresá nos kultura (baile, musika, kustumbernan). Mester desaroyá un konfiansa sano den nos propio pensamentonan, den loke nos més por i den loke nos més por produsí i kréa.
Nos mester yega na aseptá e reto aki den tur aspekto (politiko, ekonomiko, sosial i kultural) di kier sigi nos propio rumbo, naturalmente den harmonia ku e otro paisnan di mundu sin mester ta subordiná na ningun di nan, kiermen bòw niun di nan.

(e ta sigi)

L. G. Smithboulevard 126
P. O. Box 598, Oranjestad
Aruba, Netherlands Antilles
Phone 4787

ALS OUDSTE SPECIALISTEN EN LEVERANCIERS,

SAMSOM ARUBA N.V.

KOMPLEET VAN A TOT Z VOOR
LEERMIDDELEN
SCHOOLBEHOEFTEN
EXPRESSIE- en
HANDVAARDIGHEIDSMATERIAAL
BOEKEN
enz.

SAMSOM besteedt veel aandacht aan kwaliteit voor redelijke prijzen



Problemanan

E trahadonan sosial den nan tarea diario ta atende hopi kasonan ku ta mustra ku enberdat nos komunidat ta yen di problema. Problema na unda e trahadonan sosial mester aktua ku hopi taktika. Pa nos lektornan haya un bista di algun di e problemanan aki nos a trese un frakshon chikitu di e kasonan aki. Ningun kaso no tin relashon ku un situashon di ningun kaso di un kliente spesifikamente.

Problema di edukashon

Alva ta yiu muher di 14 aña di Clara. Ultimamente Alva ta biniendo kas masha lat den weekend, loke Clara no ta gusta. Varios biaha mama i yiu a haya pleito foral riba e asunto aki. Alva ta bisa su mama ku ta nada abnormal loke e ta hasi i ademas su ruman homber, Jibi, di 16 aña tambe ta hasie. Sinembargo Clara ta masha inkietu. E ta pensa hopi kos, tanto di Alva komo di Jibi. Ku kende e por papia konfidensialmente tokante su preokupashon?

Alberto ta un homber di 40 aña. Kuater aña pasa el a perde su kasa. Su yiu homber chikito di sinko aña a bai un internat. Esei tabata un bon solushon e tempo ei. Pero ultimo tempo Alberto ta sinti mas i mas falta di su yiu. Tambe ta parse ku nan ta bira manera stranhero pa otro. Loke Alberto kier ta pa su yiu bin biba serka dje. Pero kon pa realisa esei? Ken lo luida su yiu ora e bai traha? Tambe su entrada no ta asina grandi. E no sa si e por mantene su yiu di un bon manera. Kiko pa hasi?

Problema personal

Juan ta soltero i e tin 24 aña. Ultimo aña el a kuminsa ta preokupa su mes mas i mas. E ta haya e impreshon ku ningun hende ta gust'e. Koleganan nunka ta puntr'e pa sali ku nan despues di trabou, mientras ku nan ta sali ku otro si. E hefe semper ta duna otro persona e trabou mas interesante aunke e tambe ta un bon trahado. Te hasta e ta sinti su mes inferior. De ves en kuando e ta pensa ku tur esaki ta su fout pasobra e ta timido.

Problema di invalides

Janchi tabata un homber salú i fuerte ku tabata traha tur dia i mantene su famia desentemente. Ariba un dia el a haya un atake selebral i a keda invalido pa resto di su bida. Dor di esei e famia a kai den un situashon finansieramente deplorable.

Problema di alohamiento

Un mama ku siete yiu ta biba den un kas ku nos ta yama 'krot' o chosa. Nan ta paga un minimo na hür. Komo ku e famia aki no tin un entrada sufisiente pa paga e hür tur luna, nan ta wordu saka for di e 'kas' pa e doño. Awor e señora ta kere ku un solushon lo ta si e haya un kas di pueblo.

Intermediashon serka otro instansia

Anita, 18 aña i huerfano, a bira invalido despues di un enfermedat. Despues di esaki ta klaro ku e no por bai skol mas i ademas nunka e lo por traha. Segun lei, e por bin na remarka pa haya un kompensashon (wezenuitkering). Su mama a entrega tur e formularionan nesesario na e instansia konserni. Tur luna e ta bai informa kon ta para ku e asunto. Kada bes e kontesta ta ku e petishon no ta kla ainda. Despues di un aña e mama a kuminsa bira desespera. Kiko e por hasi? Ken por yud'e?

Internamento di un yiu

Pedro ta tata di 3 yiu. E mama a bandona e famia i a bai biba for di Aruba. Semper Pedro i su esposa tabatin problema ku otro i nan tur dos tabata neglisha e yiunan, ku e konsekuensia ku e muchanan tabata hasi loke nan tabata haya ta bon.
Awo ku e mama a bai, Pedro ta realisa kiko tabata pasando tur e tempo ei i awor ta su so ta para dilanti di e tarea pa eduka su yiunan. I ku alaves e no ta kapabel pa atende e asunto aki. Dor di malkomportashon di e yiunan, na e momento aki ningun di su famianan ta dispuesto pa yud'e kunan. Kiko e por hasi?

Problema ku hendenan di kas

Señora Ekis ta deklara ku aktualmente e ta den problema ku e tipo ku e ta kompaña. E difikultatnan den e famia aki ta wordu okashona prinsipalmente pa e frikshonnan entre su dos yiu-hombernan (14 i 15 aña) i su kompañante. Aunke ku nan ta biba añanan hunto i materialmente e homber ta mantene e famia bon, e muchanan ta rebeldia kontra e homber.
E señora ta bisa ku el a papia varios biaha ku su yiunan pero te awo no tin bon resultado. E ta teme ku si nada no wordu hasi n'e situashon aki, lo bin un kiebra entre e i su kompañante.

Problema den matrimonio

Wansito ta kasa ku Chanita i nan tin 6 yiu. Konstantemente tin pleito formal entre nan dos. Komunikashon entre nan dos kasi no ta eksisti. Mas ku un aña no tabatin kontakto ku kurpa di otro. E señora ta masha agresivo i ta menasa e homber di mat'e i pega e kas na kandela. E ta akusa e homber di ta korta su horea. Ku su yiunan tambe e tin problema. E homber ta bisa ku e ta kere ku su señora no ta kompletamente bon di kabes.

Problemanan sosial den nos komunidat

Tabata hopi den notisia ultimamente ku e grupo di trahadonan sosial ta haya nan konfronta ku problemanan. Varios biaha a sali komunikadonan di prensa, kaminda nan ta splika nan problemanan. Nan problema kardinal ta ku gobierno den pasado i awor no tin un tiki interes pa nan trabou. Hopi suplika a bai pa gobierno tuma desishon riba topikonan ku e trahadonan sosial ta konsidera di vital importansia pa nan trabou. Aparentemente gobiernonan no a ni ta mira importansia di e trabou di e personanan aki. Hasta nan ta mira ku gobierno aktual ta kapas di pone *kualkier bode* hasi nan trabou!
E grupo aki, konsistiendo di trahadonan di Voogdijraad, Reklassering, Kuido Sosial, St. Martinusstichting i FAVI a purba di tur manera pa drecha, alivia e situashon di nan klientenan. Nan a manda un kantidat di karta, a tene varios reunion ku Bestuurscollege, tur frakshon den Parlamento, pero nada.
Hasta den ultimo reunion di Parlamento un moshon a wordu entrega pa trese e problemanan di e trahadonan sosial den e proksimo reunion. Komo tanto pa parti di oposishon komo pa parti di gobierno nan ta mira esaki un topiko pa hunga politika, tur dos banda ta trata di trese e topiko aki dilanti, pa asina gana poko voto mas den elekshon. MEP, kitando tur posibel merito pa miembronan di oposishon, a vota kontra e moshon. Su argumento tabata ku nan tin " e asunto den estudio ainda i ku "PRONTO" gobierno ta bin ku e kos aki i ta gobierno lo pasa e lei aki". Hopi hende ta bisa ku e PRONTO aki lo por wordu tendí atrobe na aña '79 promé ku elekshon.
Tur kos ta wordu primintí, pero nada ta wordu hasí. Tur a kosnan aki ta frustra un hende ku sí kier traha. After all e trahadonan sosial no ta traha pa nan mes, ni pa un gobierno, pero pa esnan den problema, den miseria!

Pa duna nos lektornan un bista mas klaro di parti di e trabou di trahadonan sosial, Skol i Komunidat ta trese e sigiente informashonnan di dos di e departamentonan kualnan ta: Kuido Sosial i Voogdijraad.

KUIDO SOSIAL I SU TAREA

Kuido sosial tin dos departamento. Un ta enkarga su mes ku parti material di e hendenan, manera onderstand, karchi di dokter, eksetera.
E otro departamento, e team di trahadonan sosial, su trabou ta riba un tereno mas inmaterial. Loke e team aki por ofrese su klientenan ta:
Intermediashon, Advocating i Terapia.
Bou di Intermediashon ta wordu komprendi e realisashon di un kontakto satisfaktorio entre kliente i instansia o personanan.



Advocating kier men aboga pa un solushon di un sierto nesesidat di un kliente.
Ku Terapia ta wordu indika tur esfuerso pa bai mas profundo den e problematika i e buskeda pa akshon o kambio di esei.
Den ultimo tempo Kuido Sosial a trata entre otro e sigiente problemanan:
Problema di edukashon.
Problema den matrimonio.
Problema di alohamiento.
Problema ku kuido di ansianonan.
Problema ku mayornan.
Problema ku su personalidat.
Problemanan finansiero.
Deskuido fisiko.

Skol: No ta keda un problema pa boso pasobra mayoria di hende ta problemanan material ta kousa nan problema inmaterial.
KS: Nan ta masha sera ku otro. Por ta un señora ta bin aki i ta bisabo ku e kier un onderstand pasobra e no tin entrada. Pero ora bo bai wak pakiko e mester e onderstand ta pasobra p.e. e homber ta bebe, nan tin problema entre nan, nan tin problema ku nan yiunan, nan yiunan no ta bai skol.
Tin biaha sí ta e onderstand so nan mester pasobra e homber no tin trabou. Si e persona haya e onderstand e problema ta kaba einan. Pero hopi biaha e ta un konhunto di tur e problemanan aki.
Nos a traha un plan di tratamento i e onderstand ta parti di esei. Mayoria bes nos mester esei pa kuminsa traha. Bo duna bo kliente un onderstand bo ta haya e konfiansa anto poko poko e relashon ta bira mas miho tambe. E problema ta pa haya e onderstand ta dura asina hopi.
Skol: Kon e promé kontaktonan ta kuminsa?
KS: Semper e personanan mester akudi na nos. Hopi hende no ta komprende kon difisil ta ku abo ta yamami, bisami ku tal hende tin tal problema. Kon mi por kana yega serka un hende asina? Si e hende ta kéha kubo, bo por bis'e miho bo akudi tal kaminda o bo ta yama ku e hende tin tal problema i e ta dipuésto pa papia ku nos. E ora nos tin un entreda serka e hende.
Skol: Kier men ku tin hopi problema ku boso 'no sa' di nan.
KS: Nos sa di nan, pero nos no tin entrada serka e hendenan. Si un hende tin un problema ta su derecho di tin su problema i tin e sekréto. Betiko Croes ta bisa ku e maneho riba tereno sosial mester ta mas agresivo. Esei kier men ku anos mester kana buska e hendenan ku tin problema i esaki ta algo ku no ta korela ku e vershon di e trabou. Mi ta kere ku mester bin mas informashon tokante e trabou.

YUDANSA

Skol: Si nos komprende bon ta solamente kasonan urgente boso ta trata.
KS: Hopi hende ta warda ku nan problema te ora ku nan mes no por mas. E ora nan ta akudi, sperando ku na e momento ei bo tin solushon. Mientras ku kisas si nan a akudi nan un estado mas promé, tabatin mas posibilidat pa enfrenta e problema. Nos tabatin problemanan di matrimonio ku ta bai resulta den divorsio. E hendenan aki tin e problema pa añas. E momento ku nan ta pensa riba divorsio e ora nan ta bin. Den


NIEUW SNELHEIDSREKORD:
V.W. GOLF
VAN 0 TOT 1 MILJOEN
IN 29 MAANDEN!
ARUCAR
P.O.B. 627 - TEL. 3055
ARUBA, N.A.

masha poko kaso bo ta logra trese e hendenan aki hunto atrobe.
Skol: Den boso trabou boso ta purba yuda materialmente dor di buska ayudo finansiero i despues boso ta bai papia ku e personanan pa nan kambia nan sistema. I kon e resultadonan ta?
KS: Tin biaha e ta yuda. Ora e problema ta bira hopi personal nos ta papia ku esun ku akudi promé. Nos ta splik'e e manera ku nos ta traha i nos mester tende e parti di e otro partner tambe. Despues nos ta planea kuanto biaha nos ta papia ku nan dos hunto. Mayoria biaha ta e señora ta akudi, semper ta e señora ta kana yega pa buska yudansa. Na momento ku nos ta yama tur dos pa nos papia hunto, na e momento ei e kos ta kibra. Semper e homber ta yama bisa ku e no por bin awe.
Skol: Ta ser bisa ku Arubiano ta un hende orguyoso ku no ta aksepta nada di otro hende. Den boso trabou boso a ripara esei? E hendenan ta willing pa aksepta boso ayudo?
KS: E kos ta ku nan no ta akudi lihé. Una bes ku nan akudi, bo ta gana nan konfiansa, bo tin nan koperashon kompleto. Nan tin un sorto di miedo pa e entrada. Si un hende bin aki papia su problema nos no ta bai publik'e den korant. Ni henter e team no ta haya sa di su problema. Hopi biaha ta manda e personanan aki di un departamento pa otro pesei nan tin miedo. Aki tur kos ta keda sekreto.

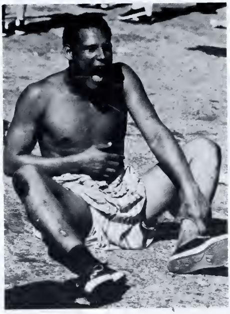
KAS DI PUEBLO

Skol: Boso tin un sierto patron. Tin un faktor ku hopi biaha ta origen di e problemanan?
KS: Un problema ku mi ta kere ku ta origen di hopi problema ta e alohamiento. Tin problemanan di yiunan ta kasa i ta keda biba den kas, pasobra no tin kas o nan no por paga hür. Einan bo ta haya e problema ku bo ta keda biba ku bo señora den kas di bo mama. Mama ta bisa bo señora kiko pa hasi. Fuera di esei tin e muchanan ku ta haya diferente hende pa kria nan: mama, tata, madushi, omo, tanta. Tur ta biba den kas.
Skol: Boso tin sifra di kuanto kaso di problema di alohamiento tin aktualmente na Aruba?
KS: Luna pasa nos a entrega un karta di 24

Voor de beste kwaliteit in schoenen, natuurlijk naar
Bata
Bata
Bata
Bata
Bata

Bata
Shoemakers to the world!


Kas di pueblo (Madiki)

Alkoholismo


kaso masha urgente. Domeinbeheer ta registra e kasonan; mi ta kere ku tin mas o menos 2000 petishon i tin 500 kas di pueblo ta bin kla.
Skol: E 24 kasonan aki ta di hendenan ku ta biba na gran kantidat den un kas?
KS: Si, o ta kasonan di hendenan ku ta biba den chosa (krot).
Skol: Tin kasnan di pueblo a bin kla kaba. Tin un maneho pa ku entrega di e kasnan di pueblo?
KS: E tratamento di e petishon ta tarea di Domeinbeheer. Ki normanan nan ta apliká, esei ningun hende no sa.
Aña pasa e grupo di trahadonan sosial a manda un karta pa Bestuurscollege puntrando ki argumento nan ta uza, nan ta aplika ora nan ta duna un sí i e otro no. Nos kier a sa pa ora un hende akudi serka nos ku nos por bis'e si e tin chens sí o bo. Nos no a tende ningun kontesta.
Skol: Nos a tende ku ta depende di sierto nivel di entrada.
KS: Esei ta un argumento. E nivel tabata bou f. 700,— pa luna.
Skol: Kier men si nos sea franko ta un desishon politiko ken ta haya.
KS: Sí, e ta bai segun **kapricho di Bestuurscollege. Si nan kier pa nos hasi algo, komo ku nos ta na haltura di hopi kaso, pidi nos pa traha gianan pa otorgamento di e kasnan di pueblo! Di e manera aki kualkier hende ku sinta ta weita e gianan i a base di esakinan ta otorga e kasnan. Pero esei BC no kier pasobra esei nan kier pa nan sa ki ora nan ta duna i ki ora nan no ta duna.**
Skol: Pero biaha pasa, aña '74 tambe tabata asina?
KS: Biaha pasa tabatin un komishon ku tabata konsisti di e.o. sindikato. E komishon ei a nenga pasobra a bin resulta ku e konseho ku nan lo bai duna no tabata determinante. Despues nos a traha un sistema di punto. Nos a bisa: E hendenan aki: kon e kas ku nan ta biba aden ta? Kuanto hende ta biba den e kas? Kuanto tempo nan ta riba lista? Di e hendenan ku a score halto nos a traha un lista.
Skol: I nan a tene nan mes na boso konsehonan?
KS: Nos a bringa masha hopi ku nan, pero nan a tene nan mes na e lista ku nos a traha. Mayoria di e hendenan ku a haya kas tabata esnan ku nos a propone.

ALKOHOLISMO

Skol: Alkoholismo tambe ta origen di hopi problema?
KS: Alkoholismo ta kai bou Servisio Psihiatriko i AA. Pero nos tin diferente hende ku ta akudi akinan i ku alkoholismo ta un faseta di nan problemanan. Nos a disidi, ultimo lunanan, di aserka e problema aki di otro manera. Antes nos tabata bisa ku alkoholismo ta un problema riba su mes. Bo mester konvense e hendenan pa stop di bebe sino tur kos ta faya. Pero nos a ripara ku tratando e hendenan asina bo no tin ningun sorto di resultado. Ningun kaso di alkoholismo a yega na un fin satisfaktorio. Nos a reuni pa weita kiko nos ta bai hasi pa e hendenan aki. Si nos sigi traha asina, sin weita resultado i si hendenan asina bin serka nos, nos mester aksepta nan komo kliente? For di diskushonnan a sali ku nos mester aserka nan di un otro manera.
Si e homber ta bebe no kier men ku henter e bida familiar mester ta afektá. E ora nos ta aserka e señora mustr'é ku a pesar ku e homber ta bebe e famia por run normal. Hopi biaha e keho ta ku e homber ta bebe i e yiunan no ta bai skol, e homber ta hasi desorden. Bo por kuminsa papia ku e homber mustr'e riba su komportashon pa ku su yiunan. Ku e ta bebe no mester ta un faktor negativo den e relashon pa ku su yiunan. Kon e resultado di e manera di aserkamento aki lo ta, nos no sa ainda.

Skol: Ta net den famia mas pober nos ta haya ku e tata, kabes di famia, ta gasta kasi tur e plaka.
KS: Wel, den nos trabou ta kasi ku e hendenan aki so nos ta bin den kontakto. Ora nos papia, nos ta papia di e kategoria di hendenan ei. Den e kategoria aki bo ta haya señoranan ku ta wanta tur e problema ku e homber ta bebe o e homber ta maltrata nan. Pero nan ta pensa ku si nan divorsia o hasi algo nan ta perde e entrada. Nan ta prefera di pasa malo i no hasi algo. Mientras si e señora tambe ta traha, e sa si mayan e divorsia, e ta independiente di e homber. No tin problema. E homber ta mantene e muchanan i e señora ta mantene su mes. Pero hopi biaha e señora mes no tin ningun abilidat pa hasi ningun trabou o tin un famia grandi. Kier men ta depende kompletamente di e homber, i e entrada di e homber ta hasi nan wanta nan problema te ku nan no por mas. Si bo tin un señora ku por zorg pa su mes, i ora e homber no ta hasi'e, pa su yiunan tambe, e no ta wanta e problema. E ta bin buska un yudansa mas lihé i si e no ta mira un mehoransa den e situashon e ta bisa "pero ami si no ta keda biba ku e homber".
Skol: Kier men e hendenan menos eduká ta haya nan mas den problema i nan ta keda den nan problema?
KS: Si.
Skol: Pero no ta un asunto ku ta pasa di generashon pa generashon? Kisas pa e señora e situashon no ta nada nobo; su tata tambe tabata bebe i maltrata nan.
KS: Si.

DESEMPLEO

Skol: Boso a topa hopi desempleo?
KS: E ta varia hopi. Awor ku tin proyekto den konstrukshon, manera hotel, kasnan di pueblo, no tin hopi desempleo. Si un hende kier traha e por haya un djòp. Ora e proyektonan aki ta kla, bo ta haya hopi desempleo bou di karpinté, metslá i peon.
Skol: Kier men boso ta sperando ku lo bin hopi hende ora e trabounan aki terminá?
KS: Promé kos ku nan ta hasi ta akudi pa onderstand.

REORGANISASHON

Antes e departamento tabata den e kantor dilanti di e kèrki protestant. Akinan kuatro trahado sosial tabata sinta na *un* lèsenar. Bo por imaginabo ku e situashon aki tabata hopi leu di ta un bon pa e sorto di trabounan asina. Ora e trahadornan aki risibi un kliente, nan no por papia. Si e kliente konta su problema tur hende ku kana drenta ta para skucha. No tabatin privacy. Riba sierto dia e trahadonan a lanta bai sinta pafo. Di e manera aki nan a bin haya otro kantor. Un residensia banda di e busto di Boy Ecury. Awor ku e team aki a organisa nan departamento nan ta mira ku e kasonan ta oumentando pero nan por traha mas efisiente. Na e otro parti di Kuido Sosial si no a bin reorganisashon. No tin un maneho profeshonal. Kisas e hefe ta spera te ora ku e gobierno trese kambio. Nos por korda tempo ku gobierno di MEP kier a translada e persona (PPA) ku ta paga onderstand pa otro departamento. E hefe (PPA tambe) a manda e kaso pa hues i nan a gana gobierno. Pero ku mester un reorganisashon na e departamento aki ta bisto. Personanan, ku ta haya onderstand, mester pasa den situashonnan kasi inhumano pa nan por haya nan plaka. Dialuna, kada dos siman, ya for di 6'or di mainta personanan ta bin para dilanti di e kantor. E kantor ta habri mas o menos 7.30. E hendenan aki ta forma filanan grandi, wanta hamber i solo promé ku nan bin haya e miserable onderstand. Pasobra riba e dia ei ta bin komo 600 hende, baha kabes humiyadamente na un burako chikitu den e porta, i pone nan man. Personanan ku pa merdia no a yega na turno, i ta biba tras di lomba di Dios, mester keda warda te ora shonnan bolbe di kas. Mirando e filanan para dilanti e kantor, bo por nota ku den nan tin personanan ku ta mustra salú i fuerte, ku por traha pa nan mes!
Enberdat tin hende ku ta haya onderstand mientras ku nan no tin mester!
P.e. Un mama tabata haya onderstand pa su yiu mohe. E yiu mohe a kasa pero e mama a keda haya onderstand.
Un mama tabata haya onderstand pa un yiu ku tabata bai skol. E yiu a kaba skol i ta traha komo duane. Pero e señora ta sigi haya onderstand keto bai. Kon por ta posibel?
Hopi hende ta haya un onderstand temporario. Over di un periodo di 6 lunanan ta haya onderstand pasobranan no tin entrada. Mientras tanto nan mester buska algo pa hasi. Si despues di 6 lunanan no haya algo pa hasi, pero nan a "hasi enfuerso" sí, e onderstand ta wordu alarga ku 3 luna mas.
Pero ta parse ku no tin kontrol na e departamento akí. Ta parse ku e hendenan ku mester atende e asunto di onderstand ta traha pa numa!

ONDERSTAND

Nos por a tende den reunion di Parlamento ku awo e suma ku ta wordu reparti pa onderstand a wordu oumenta. E suma a wordu oumenta, pero esei no kier men ku e personanan ku ta haya onderstand a bai padilanti. E suma a wordu hisa pasobra e kantidat di persona ku ta haya e ayudo aki a oumenta. Si kada aña mester oumenta e suma di onderstand pasobra e kantidat di hende a bira mas grandi, esaki kier men ku e problemanan den pueblo ta birando mas hopi. E suma ku ta wordu reparti kada dos siman ta f. 100.000.—!
Aktualmente e kabes di famia ta haya f. 25,— i kada yiu ta haya f. 10,— pa siman. Un mama ku kuater yiu ta haya f. 65,— pa siman of f. 260,— pa luna. Kitando e gastonan fiho ku ta hür, awa i lus nos ta haya:

Hur	f. 75,—	(esaki por ta mas halto)
Awa	f. 15,—	
Lus	f. 20,—	
	f. 110,—	

Di e f. 260,— ta resta f. 150,— pa luna pa kome, bisti i otro gastonan. F. 150,— pa luna esaki kier men f. 5,— pa dia pa 5 hende! Kiko bo por kumpra pa kome un dia pa 5 hende:

1 liber di sopi	f. 1,90
2 kipashi	f. 2,12
6 webo	f. 1,15
1 ons di keshi (5 slice)	f. 0,70
Total	f. 5,87

E plaka no ta yega pa kome pa dia. I ademas esaki ta bon i bastante kuminda pa muchanan ku ta krese? Di unda ta saka plaka pa kompra gas, sin tin stof, o kumpra kerosin ora no tin gas? Ta kon ta hasi si mester kompra paña pa e muchanan bai skol? Personanan den situashon nan asina ta haya nan mes obligatoriamente den debe.

KS: Dor ku e situashon ta asina bo ta haya mas problema tambe. E muchanan ku no por haya nada, ta bai horta. E mama, ya ku e plaka no ta yega, ta buska un otro by-side; un yiu mas ta bin aserka. Asina e famia ta sigi rende. Henter e onderstand mester ta otro organisa. E onderstand mester ta pa yúda e hendenan. Manera e ta awo onderstand ta un fabor. Ta pasa 6 luna i bo no ta haya sa nada di bo petishon. I si bo wordu nenga bo no ta haya sa. Pero bo no por apela mas aleu tampoko. *Onderstand mester bira un derecho!*

MANEHO DI GOBIERNO

Skol: Fuera di kartanan ku boso a manda Gobierno kiko mas boso a hasi pa purba move e gobernantenan pa hasi algo?
KS: Nos tabatin reunion ku tur frakshon di partidonan politiko den Parlamento. Den pasado nos tabatin reunion ku bestuurscollege mes. Pero e ora bo ta haya un deputado ku no tin un tiki konosemento di kiko e trabou ta ensera; e no tin komprenshon pa loke bo ta pidi. E ta sinta haribo den bo kara.
Skol: Den e reunion di Parlamento un deputado a bisa ku bestuurscollege mes por mira e nesesidatnan den e pueblo.
KS: Nan no tin apresio pa e trabou. Tin un Algemene Dienst unda nos raport mester pasa. Nan ta bisa pa "screen" e. E "ekspertonan" aki mester duna konseho riba nós konseho. Despues e ta bai pa e deputado. Awo nos ta puntra ta ken su konseho e deputado mester sigi? Tabatin un kaso di un di nos klientenan ku pa hopi aña ta na tratamento. Un petishon masha dokumentá a wordu hasi pa haya onderstand, no pa e homber, pero pa e yiunan. Kontesta di Algemene Dienst tabata ku e homber mester tratamento. Nan ni ta wak e homber!
Nan sa miho ku tur hende. (harimento)
Un otro kaso. Tabatin un famia den nesesidat di un kas. Kisas nos no por a yuda, pero nos por a remedia e situashon; tin otro kos ku nos pór a hasi. Nan no ta bisa nos nada. Dos bode nan ta manda. E bodenan ta duna informashonnan kompletamente robes. Nan ta bisa e hendenan bin Kuido Sosial pa buska paña i sapato!

Vakantie woningruil

NEDERLAND - ARUBA

Gevraagd: woningruil, evt. huur van een woning op Aruba voor zes weken in de grote vakantie.
Aangeboden: modern alleenstaand huis in Nederland met vijf slaapkamers, ligbad, open keuken, tuin.

Henk Dobbelsteen, Lieshoutseweg 13, St. Oedenrode, Brabant, Nederland, tel. 04138 - 4436.

Kontaktpersoon op Aruba: mevr. Harms, tel. 2470.

Skol: E asunto di onderstand i kuido sosial ta un ordenansa (eilandsverordening) nan mester bira?
KS: Sí. E areglo nos a trah'e di aña 1972. Tambe tin Pleeggezinverordening. Esaki ta pa ora ku nos muchanan a keda 4 a 5 aña den Imeldahof. Tin biaha bo no por saka e muchanan, ponenan bek den nan famia. Pa bo buska un famia, bo mester algo pa ofrese tambe. Ningun hende no ta bai tene yiu di otro hende pornada. Si nos no tin ningun kompensashon pa ofrese e hendenan ku ta tuma e mucha, nos no por pone ningun eksigensia tampoko.
Si e ordenansa bini e ta regla tur e kosnan aki. Mi ta di akuerdo pa duna un hende un ayudo pa kuminsa. Pero e persona mester buska un trabou. Mester tin un trabou pa ofrese. Si e nenga di traha bo tin derecho di kita e onderstand. O si e tin famia bo ta rebah'e.
Skol: Pero e ora bo mester tin un ofisina pa buska trabou pa e hendenan aki.
KS: Esei tampoko no tin. Arbeidszaken tambe tin un plan di reorganisashon, pero nunka nan a ehekut'e. Ami ta prefera di buska un trabou pa un hende ku por traha. Basta ku e lanta mainta i e ta bai. Mi no kier p'e lanta 12'or di merdia i kada dos siman bin kobra.

Nos ta zorg pa e hendenan bira independiente, mientras ku politikonan ta tene e hendenan dependiente.

No ta kumbini e politikonan hasi e kosnan aki. Si nan saka e kosnan aki kompletamente for di esfera politika, e kosnan aki ta bai miho.
Skol: Boso tin kontakto ku e departamento di Kuido Sosial na Korsou?
KS: Un kos nos sa ta ku e onderstand aya ta miho regla. Betiko Croes a bisa den Parlamento i el a bisa nos tambe ku e onderstand no por wordu regla den un ordenansa, pasobra mester bini un areglo di imigrashon entre Aruba i Korsou i e otro islanan pa e hendenan "no bin probecha di e onderstand aki".
Skol: Pero awo ku e onderstand ta regla na Korsou, no tin Arubiano ta bai Korsou pa haya onderstand.
KS: T'esei no. E remarka aki ta masha ridikulo. Na New York i Hulanda tin sierto partinan ku e ayudo finansiero ta mas haltu ku otro parti. Den e areglo tin para ku mester biba tanto tempo promé ku bo por haya un ayudo. Esei tambe nan por hasi akinan. Pues ku e hendenan lo por basha bin aki, mi ta haya un remarka ridikulo.
Skol: Tin un negligensia kompleto pa ku e departamento aki.
KS: Si. Un negligensia kompleto! Ta *tur* gobierno ku a sinta ta hasi meskos".

Skol: E promé biaha ku e deputado Pedro Charro Kelly a bai televishon e di: "E aspekto sosial tin nos *debido* atenshon". Palabranan similar nos por a tende tambe di deputado Leo: "Si un hende mester di ayudo nos ta yuda. Nos lo yuda tur sin distinkshon".
Ta bin den nos memoria tambe e kaso di deputado Boekhoudt unda esaki a yega na un areglo ku e ministro di Finansas tokante pagamento di plaka di impuesto na Gobierno Sentral. Ora e asunto a wordu tresi den Bestuurscollege e areglo a wordu deklara nonexistent.
Pues bo por ripara ku e deputadonan aki ta dispuesto pa traha i kopera pero somewhere tin un poder mas grandi ku nan boluntat.

Met vakantie of op zakenreis?

Wij verzorgen in EEN POLIS voor U de volgende dekkingen (geldig in de gehele wereld)

- ✱ ONGEVALLEN: Invaliditeit 100.000, dood 25.000 dokter en ziekenhuis 10.000 gulden
- ✱ BAGAGE: 5000 gulden
- ✱ ACCUTE ZIEKTEKOSTEN: 10.000 gulden
- ✱ S.O.S. VERZEKERING: extra reis- en verblijfkosten etc. 5000 gulden
- ✱ TRANSPORTVERZEKERING (in geval van overlijden): 16.000 gulden
- ✱ GELD en REISCHEQUES: 1500 gulden

DIT KOST U PER DAG SLECHTS **f. 2,50**

Bel ons en wij zenden U een folder toe.
TEL. 2775 - 1333 - 4443

ASSURANTIEKANTOOR
Reeberg & v.d. Lubbe N.V.



Alle verzekeringen

Agenten voor: FATUM - ENNIA - NEW INDIA - OHRA - ELVIA CROWN-LIFE and UNITED SECURITY

ALDO Travel Bureau



✱ WILT U NAAR NEDERLAND VAN DE ZOMER?

REIS MET ALDO'S VOORDELIGE CHARTERVLUCHTEN
9 JULI naar AMSTERDAM



✱ PACKAGE TOUR NAAR DISNEYLAND OP 19 JULI

Vraag vrijblijvend inlichtingen bij:



ALDO Travel Bureau
Wilhelminastraat 13 - P.O.B. 193 - Oranjestad - Aruba, N.A. - Tel. 1992 - 1993



B.F. GOODRICH AUTOBANDEN
EN ACCU'S
KANTOORBENODIGDHEDEN
EN SCHOOLMEUBILAIR

technica antiliana nv

L. G. Smithboulevard 124
Tel. 2444 - 2861 - 4199

Mariska

EMANSTRAAT 39
en
PLAZA SHOPPING CENTER

Ultra modern van opzet

Fantastische collectie leesboeken
Bijna alles voor school en kantoor

plus onze Discobar
voor de muziekliefhebbers

Klassieke platen en cassettes

AMIGOE
E KORANT PA
TUR DIA



E korant ku diariamente ta ofresebo:
- Aktwalidadat di tur isla Antiyano
- Notisia mas importante mundial
- Deporte lokal e internasional
- Komentarionan
- Entre bista i reportahe
- Programa di radio y telebishon

Yama 4333 y aboná awe mes riba

Amigoe di Aruba

Schoenen in de mode met

Hartog's
SCHOENEN

NASSAUSTRAAT 99

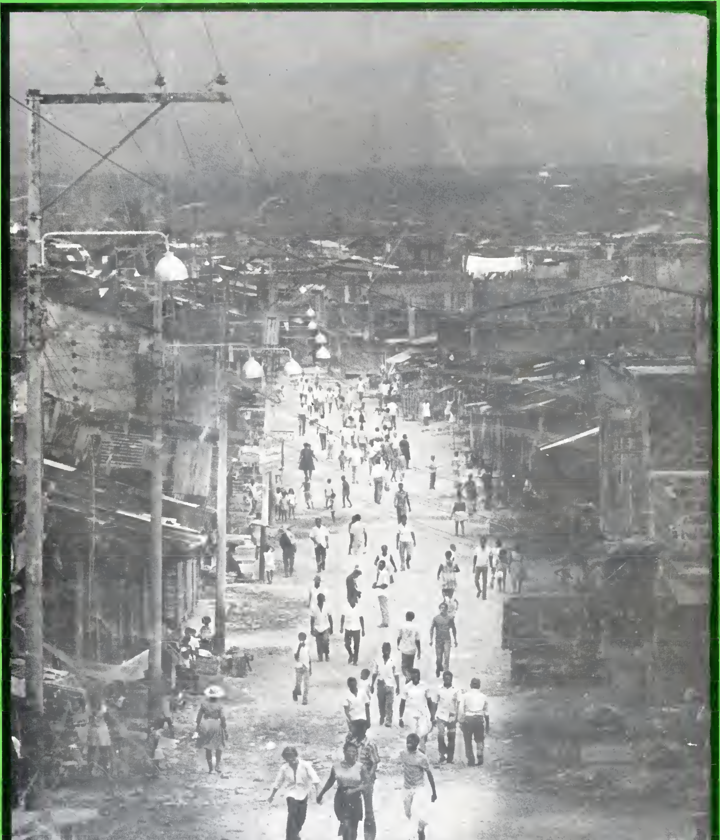
LANCER

Celeste een ekonomische, elegante auto

Celeste twee-deurs met "hatch-back" maakt u het leven gemakkelijker. Uw comfort, veiligheid en geriefelijkheid in de Celeste is gegarandeerd. Verkrijgbaar bij:



VIANA & NAMCO



BUENAVENTURA (COLOMBIA)